

Шарипов Руслан Ахтемович

Металлургия-6M070900 мамандығы бойынша магистр ғылыми дәрежесін алу үшін магистрлік диссертацияға

АҢДАТПА

Мырышты электролиттік жолымен алуда Pb-Ag анодының бетін зерттеу

Жұмыстың жалпы сипаттамасы

Диссертациялық жұмыста экспериментті түрде электролиз әдісімен Zn алу үрдісінде үзікті электролизді пайдалана отыра анод бетінде қорғасын β -оксидінің пайда болуы дәлелденді.

Тұрақты және үзікті электролиз кезінде анод бетін зерттеу нәтижелері, сонымен қатар «Қазмырыш» ЖШС-нен алынған анод бетін зерттеу нәтижелері келтіріледі.

Жұмыс өзектігі

Түсті металлургия – Қазақстан Республикасы индустриясының маңызды саласы. Көп түсті металдар арасында мырыш қомақты орын алады: болатты мырыштау үшін кеңінен қолданылады – 36%, жез және қола өндірісінде – 26%, қысым астында фасондық құю – 26%, мырыштық прокаты – 3% және химиялық тауарлар – 6,5%.

Электролиз негізінде мырыштың гидрометаллургиялық өндірісінің соңғы сатысы болып табылады. Электрлік қоршау жолымен алынған катодтық мырыш ұшқары металл-дайын өнімінен өзінің құрамы бойынша өте аз айырмашылығы бар. Катодтық мырыш бағасы Pb-Ag анодтың ток бойынша шығуына және пайдалану шығынына тікелей бағынысты, жиі ауыстыру өнімнің қымбаттауына әкеліп соғады. Осыған байланысты анодтың қызмет ету мерзімін ұлғайтуға бағытталған зерттеулер өте өзекті болып табылады.

Жұмыстың мақсаты және міндеттері

Жұмыстың мақсаты - Pb-Ag анодтың пайдалану қызметінің мерзімін ұлғайту үшін электролиз үрдісін жетілдіру.

Жұмыс мақсатына қол жеткізілгенде келесі міндеттер шешілді:

- Pb-Ag анодтың бетіне β -оксидті қабатының пайда болуына үзікті электролиздің әсерін анықтау;
- анодтық потенциалына β -оксидті қабатының пайда болу әсерін анықтау;
- Pb-Ag анодтың бетінде α -оксидті және β -оксидті қабатының құрылымын салыстыру;

Жұмыста қолданылған талдау әдістері

Келесі талдау әдістері қолданылды: электрондық микроскопия, рентгендік дифрактометрия, атомдық-сіңіру спектрометрия, сондай-ақ төмен вакуумдық тәртіптегі растрлық электрондық микроскопия.

Алынған нәтижелердің ғылыми жаңалығы

- үзікті электролизін пайдаланумен Pb-Ag анодтың бетінде β -оксидті қабатының пайда болуы экспериментті түрде дәлелденді;
- β -оксидті қабатының анодтық потенциалы α -оксидті қабатынан төмендігі тұрақтандырылды. Сонымен 100 а/м² тоқ қысымы кезінде анодтық потенциалы 1,749 (α)-дан 1,695(β)-ға төмендетілді, ал 1000 а/м² 1,83 (α)-дан 1,76(β)-ға.

Қорғауға шығарылған негізгі ережелер:

- Pb-Ag анодтың бетінде α -оксидті қабатының және β -оксидті қабатының бетін зерттеу нәтижелері;
- анодтық потенциалына β -оксидті қабатының пайда болу әсерінің нәтижесі.

Жұмыс Д. Серікбаев атындағы Шығыс Қазақстан мемлекеттік техникалық университетінің «Металлургия» ғылыми-өндірістік кешенінің зертханасында және «Химия, металлургия және байыту» кафедрасында және Акита (Акита қаласы, Жапония) университетінің зертханалық-сынақтық орталығында орындалды.

Жұмыстың тәжірибелік маңыздылығы

Pb-Ag анодтың бетін зерттеу негізінде сульфаттық ерітіндісінен мырышты электролиздеуде электролизерлердің үзікті жұмыс тәртібі ұсынылды. Бір сағат аралығында әрбір сағат сайын электродқа электрберуді өшіруден тұратын.

Жұмыстың бекітілуі, жариялануы

Диссертациялық жұмыстың негізгі ережелері «Қазақстанның жаңартпашылық дамуына – жастар шығармашылығы» II Халықаралық ғылыми-техникалық конференциясында баяндалды және талқыланды, 2016 жылдың 14-15 сәуірі, 3 бөлім. – Өскемен қаласы, Д. Серікбаев атындағы. ШҚМТУ – 2016.-С.327-328.